

הלכות קריאת שמע סימן עג

ביאורים ומוספים

סימן עג

הישן עם אשתו וקניו איך יתנהג

[משניב ס"ק א]

אסור לקרות בלא הפסקת טלית אפילו אם אינם נוגעים⁽¹⁾, כל ששוכבים בקרוב אחר לתכרו⁽²⁾.

1) והחזו"א כתב (א"ח סי' טו ס"ק ו-ו), שמותר לקרוא קריאת שמע כששוכבים פנים למול פנים בלא גייעה אם ליבם מכוסה, ואין צריך הפסק טלית.

2) ולענין קריאת שמע כשהוא שוכב על צידו, כתב בביה"ל לעיל (סי' סג ס"א ד"ה מאחר) שלכתחילה יש להחמיר כשעדיין לא שכב, וכשהוא מוטה על צידו קצת, כתב במשניב שם (סי' ב) שלכל הדעות אסור, מפני שהוא דרך שררה וגאווה.

[משניב ס"ק ד]

אבל מוקתיים ולמעלה, אפלו בשנים נוגע זה בזה⁽³⁾ לא אתי לדין הרהור⁽⁴⁾ וכו', וצריך גם-כן לחיץ על לבו שלא יהא לבו רואה את הערוה⁽⁵⁾.

3) ואפילו ידו נוגעת בבשר חבירו, כתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק ו) שמותר לקרוא קריאת שמע, וכתב הגר"ח קניבסקי (שו"ת הלכות סי' י), שמימי אסור משום גייעה במקומות המכוסים, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' ד ס"ק מו ו-נד ובביה"ל שם סכ"א ד"ה צריך) לגבי גייעה במקומות המכוסים.

4) ובאופן שבשר של אחד מהם שלמטה ממתניו נוגע בבשר חבירו שלמעלה ממותניו אבל אין גייעה בערוה, הביא הרעק"א (סי' א) שכתב המג"א לקמן (סי' עד ס"ק ט) ששניהם מותרים לקרוא קריאת שמע. והחזו"א (א"ח סי' טו ס"ק ה) כתב שהמג"א אמנם התיר למי שבשרו שלמעלה ממתניו נוגע בבשר חבירו שלמטה ממתניו לקרוא, אך אין דבריו מוכרחים.

5) והוא הדין שיכול לחוץ רק בין ליבו לערותו, וכיון שמדובר שטלית מפסקת ביניהם ממתניהם ולמטה, הרי היא חוצצת בין ליבו לערות חבירו.

[משניב ס"ק ה]

משום דאשתו כגופו ונגיל בה וליקא הרהור⁽⁶⁾, ומקל מקום צריך תננת פנים⁽⁷⁾ וכו', אם תהניו רצונם לקרות, אז גם היא צריכה לתחיר פניה⁽⁸⁾.

6) ואם ידו נוגעת באשתו במקומות שדרכה לכסות, כתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק ו) שאסור לקרוא קריאת שמע, ואפשר שאסור אפילו אם חובק פניה וידיה.

7) והחזו"א כתב (שם ס"ק ט) שגם בלא החזרת פנים מותר.

8) והחזו"א כתב (שם) שגם אם רק האיש החזיר את פניו, מי"מ אם אינו נוגע בערותה מותר לה לקרוא קריאת שמע.

[ביה"ל ד"ה ממתניהם]

ותני, והא אפילו רק ענבותיהם נוגעים זה בזה, דאין בהם משום ערוה⁽⁹⁾ וכו', אבל לתרמו בדברי החזו"א⁽¹⁰⁾ הלא יקרא לן דמטר אפילו לשערותו סגולה⁽¹¹⁾.

9) ובמשניב לקמן (סי' עד ס"ק יז) הביא שנחלקו בכך האחרונים,

אמנם במשניב לקמן (סי' רו ס"ק טז) כתב בשם הבי"י, שעגבות יש בהן משום ערוה, והסיק שיש להחמיר לכתחילה כדבריו.

10) ולפסק דין בלא נתינת טעם, כתב הרמ"א לקמן (סי' פדה ס"ב) לענין מקומות שמותר להרהר בהם בדברי תורה, וכן לעיל (סי' מז ס"ד) לענין ברכת התורה, שנחשב כהרהור, וכתב המשניב שם (סי' מז ס"ק ז) שהגרי"א חולק על זה וסובר שפסק דין נחשב כדיבור כיון שלא גרע מהקורא מקרא לבד, וצריך לברך לפניו ברכת התורה.

11) ואם רוצה לצאת בברכה מדין 'שומע כעונה', כתב בביה"ל לקמן (סי' עד בהקדמה לסימנים עד-עה) שאפילו שהוא רק מהרהר, נחשב כדיבור, ואסור.

[משניב ס"ק ז]

כיון דגם קהן תשובין כגופו וליקא הרהור⁽¹²⁾, ומקל מקום פנים להדי פנים אסור, ובקרי תניש מקל כנה⁽¹³⁾.

12) ואם ידו נוגעת בבתו קטנה, כתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק ז) שיש הרהור, ואסור לקרוא קריאת שמע, ומימי אפשר שלמעלה ממתניה מותר.

13) והחזו"א (שם ס"ק ט) פסק להקל בזה, כמו הפרי חדש.

[משניב ס"ק ט]

לקאונה גם לענינו יש להקל אם עדין לא הגיע הזמן⁽¹⁴⁾.

14) והחזו"א כתב (א"ח סי' טו ס"ק ט), שאסור אפילו בקטן פחות מבן ט'.

סימן עד

שלא לברך כשאבריו רואים את הערוה

[הקדמת הביה"ל]

והוא הדין כל דבר שפיקשה אבל הרהור אסור בערוה⁽¹⁾, אלא שומע כעונה אסור בערוה⁽²⁾ דקני דבור⁽³⁾.

1) ובטעם הדבר שהרהור בדברי תורה מותר בפני ערוה, כתב במשניב לקמן (סי' עה ס"ק כט) שכתוב "ערות דבר" ונלמד מכך שדוקא דיבור אסור בפניה אבל הרהור מותר.

2) דין זה הוא דוקא בעיניו רואות את הערוה, אבל אם ליבו רואה את הערוה כתב בספר לחם ושמלה (סי' ר ס"ק ג) שיש להקל בדבר, כיון שהוא תרי דרבנן, ואף ליבו רואה את הערוה אינו אלא מדרבנן, אולם הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) החמיר בזה, וכן פסק הגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פניה הע' קכב).

3) וכן לענין שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם, כתב במשניב לקמן (סי' עט ס"ק ז) שאם נמצאת צואה בתוך ארבע אמות של אחד המתפללים, על הש"ץ להפסיק תפילתו, כיון שנחשב הדבר כאילו כל אחד מתפלל לעצמו.

ולענין העומד בתפילה ונצרך לנקבו, הסתפק לקמן (סי' קד ס"ו ד"ה ויהיה) אם יכול חבירו להוציאו מדין 'שומע כעונה', כיון שלמנהגינו 'שומע כעונה' לא נחשב כדיבור ממש, עיין שם.

הַלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן עַד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

דָּאָסוּר בְּדִבְרֵי־תוֹרָה אוּ לְבָרַךְ שׁוֹם בְּרַכָּה⁴.

4) ואף אם נאמרים שלא בלשון הקודש, כתב לקמן (סי' עו ס"ק ב) שאסור.

ולענין עניית אמן, כתב האי"א (בוטשאטש, סי' פד ס"א) שדינה כהרור שמותר בפני ערוה, כמבואר כאן בהקדמת הביה"ל.

ולענין כתיבה האם היא כדיבור ויהיה אסור לכתוב במקום שאסור לדבר, ראה בפמ"ג (סי' מז משב"ז ס"ק ב) שהסתפק אם מותר לכתוב דברי תורה בחדר האמצעי של המרחץ או במקום שאינו נקי לגמרי שאסור לדבר שם דברי תורה. ובספר נחלת אליהו (לגרי"א דושניצר, סי' כא-כב) כתב שלענין הכותב ספירת העומר הסתפק בזה בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' ל) אם כתיבה נחשבת כדיבור ונחשב ספירת העומר [והשערי תשובה סי' תפט ס"ק א כתב שיש להסתפק קצת, אך נראה שיחזור ויפורר בברכה]. אלא שהוסיף הרעק"א שאף אם כתיבה כדיבור, מי"מ אם מכוון שלא תחשב כדיבור לא נחשב כדיבור. וכן כתב הגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סוף סי' יב) בביאור דברי הרעק"א. מאידך, האי"א (בוטשאטש מהדו"ת סי' עה ס"א) כתב שכתיבה היא כדיבור, ואין לכתוב דברי תורה כנגד ערוה, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' טא) שיש להחמיר שלא לכתוב דברי תורה כנגד ערוה.

ולענין לכתוב במקום שאסור להפסיק כדיבור, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' מז) שאסור, משום שמעשה חמור אף יותר מדיבור. ובשו"ת אור לי (לשדי חמד, סי' ט) כתב שאפילו אם כתיבה אינה כדיבור, אסור לכתוב דברי תורה במקום שאסור לדבר, שיש לחוש שיוציא דיבור מפיו. מאידך, האדר"ת (עובר אורח אות קעג) וכן הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רי, ואשי ישראל פי"ט הע' א) כתבו שגם במקום שאסור להפסיק באמצע התפילה כדיבור, מי"מ כתיבה מותרת. ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' כז) כתב שהרצת להפסיק בברכות קריאת שמע כדיבור כדי לקרוא לאנשים להשלים מנין, מותר לעשות כן, אך אם יכול לעשות כן בכתיבה לא יפסיק כדיבור.

אכן, לענין ברכות התורה על כתיבת דברי תורה, שכתב השו"ע לעיל (סי' מז ס"ג) שיש לברך על כך, הביא המשני"ב שם (סי' ד) שני טעמים, ולא כתב את הטעם שיש לברך משום שכתיבה כדיבור [ואף לטעם שכתב המשני"ב בשם הלבוש שכתיבה כיון שעושה מעשה חמור דינה מהרהור, ביאר השדי חמד (שם) שאין הכוונה שכתיבה כדיבור]. וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן סי' תפט ס"א ד"ה מונה והולך, לענין ספירת העומר.

[משנ"ב ס"ק ב]

פּרוּשׁ, דִּבְרֵי־הַשְּׁלִיחַ עַל לְבוֹ בְּדִי שִׁיחָה הֶפְסֵק בֵּין לְבוֹ לְעֲרֻה⁵.

5) ובגד המונח דבוק היטב על גופו, כתב לקמן (סי' צא ס"ק ח) שנחשב כהפסק בין ליבו לערוה.

[משנ"ב ס"ק ד]

שֵׁם פְּסוּי עֲלִיהָ קָמוּ מְלַבְּשׁוֹ⁶.

6) ואם יועיל דין כילה כמלבוש אף לענין הצניעות הנצרכת בשעת לבישת הבגדים, כתב בביה"ל לעיל (סי' ב ס"א ד"ה לא ילבש) שהפמ"ג הסתפק בזה, והארצות החיים הסיק לאיסור.

[משנ"ב שם]

וְרֻפָּה לּוֹמֵר דָּאָסוּר אֶפְלוּ לְעֵצַת הַמַּתְוִירִין לְקַמֵּן בְּסִימָן עוּ סַעֲיָה⁷.

7) מאידך, החו"א (אוי"ח סי' טז ס"ק יא) כתב שכיון שדעת

המתירים היא משום שכתוב "כל הנשמה תהלל י-ה" זה כולל בהילול את הפה והחוטם, מסתבר שמחשבים לפי הראש [שהוא בכלל 'כל הנשמה'], וכיון שראשו מוחץ לבית מותר לו לקרוא. ואין זה דומה לערום שהוציא את ראשו מוחץ לבית, שכיון שהבית אינו נקרא מלבוש נמצא שערומו מגולה, אבל לענין צואה הרי ראשו ברשות אחרת.

[משנ"ב ס"ק ה]

וּבְנִשְׁמַת־אָדָם קָלָל ד' מִשְׁמַע דִּישׁ לְהַקֵּל בְּדִי־עֶבֶד גַּם לְעֲנִין תְּפִלָּה בְּדָבָר דֶּה־אָסוּר הוּא רַק מְדַבְּרָנָא⁸.

8) ואף על פי שהביא את דברי החיי אדם שלא יחזור על ברכות קריאת שמע, וכן כתב בשמו בביה"ל לקמן (סי' צא ס"א ד"ה הואיל) לענין תפילה, מי"מ דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב דבר הלכה אות יט) שנראה שדעת המשני"ב עצמו היא שיחזור ויקרא קריאת שמע עם ברכותיה, וכן כתב השו"ת הלכות (סי' יז).

[משנ"ב שם]

וּנְצַרְךָ דַּעַת רַשׁ"י וְנִבְנֵנוּ שְׁמַעֲיָה תְּלִמִּידוֹ הַמּוֹכָא בְּתוֹסְפוֹת [בְּרִכּוֹת כ"ה ע"ב]⁹.

9) שפסקו, שבלביו רואה את הערוה אין איסור כלל.

[משנ"ב ס"ק ו]

רוֹאֶה עֲרֻת תְּכַרְוִי¹⁰.

10) ואף אם ליבו רואה ערות קטן או נכרי, כתב הלבוש (ס"א) שאסור לקרוא קריאת שמע, וכמו בדין עינו רואת את הערוה המבואר בשו"ע לקמן (סי' עה ס"ד). אמנם, אף על פי שבדין עינו רואת את הערוה יש הסוברים שאסור לומר דברי קדושה אף כנגד ערות קטן שאינו ראוי לביאה, בדין ליבו רואה את הערוה לא החמיר הלבוש אלא בערות קטן הראוי לביאה. וכן התיר בספר מלא הרועים (ערך לבו רואה את הערוה אות ט) לקרוא קריאת שמע כשליבו רואה ערות קטן.

[ביה"ל ד"ה היה]

וְאִי אֶפְלוּ אִינוּ מוֹצִיא רִאשׁוֹ חוּץ לְהַשְׁלִיחַ שְׁרִי¹¹.

11) וכונתו, שאין איסור במה שנמצאים ראשו וערותו תחת כיסוי אחד, ולכן די במה שיש הפסק בין ליבו לערוה, ושלא כמשמעות דברי השו"ע הרב [וכן ביאר התהלה לרד" (ס"א) בדעתו] שאף אם יש הפסק בין ליבו לערוה, מי"מ צריך להוציא את ראשו מחוץ לחלוק.

[ביה"ל ד"ה צריך לחץ]

וְכַמֵּן הַלְּחָסִי־מַחְדוֹת וְהַלְּחָה רַבָּה, דָּאֵם מְכַסֶּה לְבוֹ בְּכַגְדּוֹ בְּפְנֵי עֲצֵמוֹ סָגִי אִף אִם אִינוּ מְדַבְּרִיקוּ עַל לְבוֹ¹².

12) ובכונת דבריו כתב הגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פניה הע' קכח), שאין הדבר מועיל אלא בבגד שלובשים אותו לצורך כך, אבל בגד שלובשים אותו מפני הזיעה, כגון גופיה וכדו', אינו מועיל אלא אם כן הבגד מהודק על ליבו.

[ביה"ל ד"ה משום דלבו]

וְאֵם הוֹצִיא רִאשׁוֹ וְלְבוֹ חוּץ לְכַלָּה אָסוּר, דְּתַנּוּ קְאָלוּ הוּא קָלוּ לְחוּץ¹³.

13) והקשה החו"א (אוי"ח סי' טז ס"ק ד), הרי כיון שהכילה אינה גבוהה עשרה טפחים ודינה כמלבוש, כשיוציא רובו חוץ לכילה הרי הוא לכאורה כמי שהוציא את רובו מן הטלית, וכל שערומו מכוסה בכילה נחשב ככיסוי.

הלכות קריאת שמע סימן עד

עד שלא לברך פשאביו רואים את הערוה, ובו ו' סעיפים:

א (א) *היה ישן ערם בטליתו, (ב) *צריך לחץ בשלית (ג) על (ב) (ד) לבו וְאֵז יקרא, (ד) *משום דלבו (ה) רואה את הערוה אסור: הגה והוא הדין אם לבו (ו) רואה (ז) [צ] ערות חברו אסור (טור): **ב** יהירותין

קז
באר הגולה
א ברכות כ"ד ע"ב
ובכש אומרים קריין
והרמב"ם ושאר
פוסקים **ב** קרא"ש
כ"ש נכחו הם סתם
הברכות כ"ד נכ"ה
ובכש אומרים

באר היטב

(א) **לבו**. עמ"א שהעלה דאם צואה בבית והוציא ראשו חוץ לחלון אסור לקרות ק"ש דשדין ראשו בבת רבו, ואם הכניס ראשו לתוך שיש שם צואה אסור ג"כ לקרות דעכ"פ הצואה נגדו ע"ש. ודראחורן קתב עליו שיש לגמסם בדין זה: (ז) **ערות חברו**. סי' שאין הפסק בין לבו

(ב) **לבו**. עב"ט, וקצר דברי סמ"א ולא העתיק כל ערובו מ"ש בדין היה יושב בתוך מגדל של עצים כו', ועין בדיאפרים בבאר דברי סמ"א. ומ"ש בשו"ע לחץ בשלית על לבו עין בדיאפרים, ועין בהנהגות מימוני שקטב פצרוץ שיחטפה כנגד לבו כו'. ועין בא"י בשם מלבושי"ת"ס ט"ו, ועין במח"ב שקטב בשם קנטרס: ישן שיכול לעסק בתורה ולכרן ברכה אף שלבו רואה את הערוה, והמח"ב חולק עליו דאין חילוק בין קדשה בק"ש לשאר דברי קדשה. ודבר רואה את הערוה, והמח"ב חולק עליו דאין חילוק בין קדשה בק"ש לשאר דברי קדשה לבו, וכן מלוכס טלית רחוק אזור ספר. ונודע עולם הורו שאף זה צריך לחץ על לבו, וכן מלוכס טלית רחוק אזור ספר. ומ"ש בבאר היטב דביראה"ן נמנעם בדין סמ"א, ובכ"ז הסכים להסמ"א בצואה בבית בעודו והוציא ראשו לא קריין בה סמוך קודש דראשו שדין ספר רבו כמ"ש רש"י בסנה' וכו' ע"ש: (ז) **ערות חברו**. עב"ט והוא מדברי הגמ"א, והדברים תחומים, והכ"פ קתב כגון ששניהם עומדים בסמים וכל אחד אינו רואה ערות עצמו

באור הלכה

ועין שם בפרי"מגדים שמצד עור, דאף דאין לוקח על לאו זה דאין בו מעשה, מכל מקום ח"כ מכות מדינות מדכריהם, וקטלו עבד זה לעדות מרובן. ובספק אם ראה ערוה צריך לחזור ולקרות, ודפסקא דאורייתא לחמרא, לכן חזרו ויקרא מספק. ולענין אם צריך לחזור ולקרות עם ברכותיה, יש לומר דחלוא כוהא אם נאמר דהלכה כרבא בתמורה, דכל מלתא דאסור רחמנא לא מעביד אי עביד לא סהני, הרי ספק תורה בקריאת שמע, לכן יקרא עם ברכותיה, מה שאין כן אם נאמר דמרובן חזרו ויקרא, יש לומר ספקא דרבנן דלקלא. והפריש יש בין רואה ערוה לערות חברו, דברואה ערוה יש דעות בסימן עה דרע"ט עיניו לא סהני, ולא יצטר החנות פנים כי צריך להחזיר גם גופו (כה"ט"ו פ"ט), ואילו לערות חברו לכלי עלקא סהני החנות פנים עם גופו. גם הפריש בין עיניו רואה ערוה או גלוי ערוה, אף דסמריהו מדאורייתא הם, מכל מקום יש חילוק בעיהם, דבעיניו רואה לא סהני כסוי המים כמו ערוה בעששית, עין בפנים בשלחן ערוה, ואילו לגלוי ערוה סהני כסוי המים, עין בפנים בשלחן ערוה: **ב** ודין לבו רואה ערוה שלו או של חברו האסור הוא רק מדרבנן: **ג** וכל זה כשהוא לבושו בתוך דהערוה מכסה, אבל בגלוי ערוה, אף-על-פי שלבו מכסה ועיניו אינן רואות, כגון שעוצמס או הוציא ראשו חוץ לחלון, אפילו הכי אסור לקרות ולעסק בתורה; ודלא כה"כ ב"ח ב"ח ב"ח דעה סימן ר' דסובר דגלוי ערוה ליכא אסור כלל רק משום שלבו רואה ערוה, עין שם, זה אינו, רק גלוי ערוה הוא אסור מן התורה, כמו שקטב הרשב"א (ברכות כ"ד) מדכתיב "לא יראה כף ערות דבר" ולא כתיב "לא תראה" אלא "לא יראה" לאחריים, ולא מכניע אם אחר עומד לנגדו דאסור מן התורה, רק אפילו אין אחר עומד לנגדו אסור, כמו שקטב רש"י בחמ"כ ד"לא יראה כף" קאי על התגדש ב"דור-הוא, ואם קרא ערוה כגלה צריך לחזור ולקרות. ואסור לבו רואה ערוה הוא רק מדרבנן, לכן בלבו חוץ לפנים או ערוה בעששית ולבו רואה אותה, סתם לקרות קריאת שמע ולעסק בדבר-יתורה (מה שאין כן בעיניו רואה דהוא מן התורה, אסור כהאי גונא). והפריש יש בין לבו רואה ערוה שלו או של חברו, דאילו לערוה סהני הספקא בירושלמי ומכל"שכן באכנט, וישל חברו לא סהני הספקא, דסוף-סוף לבו רואה ערות חברו, וצריך דוקא כסוי בכני על לבו; וכסוי כפי על לבו לא סהני אף לערות חברו, דאין נוף מכסה נוף, ואם הולך בכנת לבו, "ואם-כן האסור הוא ממש דלבו רואה הערוה, וכגון שאינו הולך באזור, כהכתיב גונא יש תקנה בחבוק וירושלמי, או אף כדו סהני כגון שיקשה בכנת על הלב, ואם הכנת דק מאד ונראית הערוה משם, דינו כדין הפנים המכאיר בסימן זה, ולעיניו לא סהני כמו ערוה בעששית. עד כאן ח"כ דברי הפרי"מגדים בקצת בא"י:

משנה ברורה

א (א) **היה ישן ערם**. המספר תפס לשון הגמרא (ברכות כ"ג ע"ב) דשם שיף האי לשנא, אבל בעניננו, הוא הדין (ב) כשהיה ישן בתלוקו בלא מכנסים גס-בין דינא הכי, דאסור (ג) בדבר-יתורה או לברך (ג) שום ברכה^(א) עד שיצדיק בדין הפנתה במקום הלב או למטה מלבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערוה: (ב) **צריך לחץ**. פרוש, (ד) דצדיק השלית על לבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערוה^(ב), אבל בלאו הכי אסור, דהיי דלבו מכסה בשלית שעל כל גופו, הרי עיניו לבו וערוה בפרדי הן ואין דבר ביניהן: (ג) **על לבו**. והוא הדין אם חוצץ בשליתו מתחת ללבו כדי שיהא הפסק בין לבו לערוה, ואפילו אם לבו מגלה לגמרי, וידלקמן בסעיף ו': (ד) **משום דלבו וכו'**. (ה) **דערוה בראיה מלי רחמנא**, כדכתיב "ולבי ראה הרבה חמקה", וגו', ומצינו לשון ראייה בלב, כדכתיב "ולבי ראה הרבה חמקה", לפיכך (ו) החמירו חכמים בזה. ודע דאפילו אם לבו מכסה בכני להפסיק בינו לערוה, צריך שתהא ערוה גס-בין מכסה, ואם היא מגלה, הסכימו (ז) הרבה אחרונים דאסור לקרות מן התורה אפילו אם מכסה בהשלית גם על ראשו ועיניו שלא יוכל לראות את הערוה, שהרי לא נאמר "לא תראה ערות דבר" אלא "לא יראה כף", כלומר שתהא מכסה בענין שלא יוכל להראות אפילו לאחור. לפיכך (ח) העומד בבית ערם והוציא ראשו חוץ לחלון שלא יראה ערוהו, אף-על-פי שחוצץ בכני על לבו הרי זה לא יקרא, כיון שערוהו מגלה ונראית בבית. אבל הישן ערם ככלה שאינה גבוהה עשרה טפחים, והוציא ראשו חוצה לה וגם חוצץ באינה דבר להפסיק בין לבו לערוה, אף-על-פי שערוהו מגלה בכלה הרי זו כמכסה בטלית, שכיון שאין הכלה גבוהה עשרה טפחים שם כסוי עליה כמו מלבושו^(ב); ואינו דומה לבית, שהוא חלוק רשות לעצמו, ולא נוכל לכנות עליה שם כסוי, על-כן אסור. וכן אם צואה בבית בתוך ארבע אמות והוציא ראשו חוץ לחלון, אסור לקרות קריאת שמע, דשדין ראשו בבת רבו [מגן-אברהם], ורופע לומר דאסור אפילו לדעת המתיירין לקמן בסימן עו סעיף ד'^(ג), עין שם. ועין בפרי"מגדים, ואם הכניס ראשו לתוך שיש שם צואה, אסור גס-בין לכלי עלקא לקרות, דעל-כל-פנים הצואה נגד עיניו. וילדעת הרשב"א המוכא בסימן עט סעיף ב', אסור אפילו הוא עומד מבחוץ נגד הפתח, כיון שהצואה נגדו, עין שם [פמ"א]: (ה) **רואה את וכו'**. עין בדרך-הסחים, דאפילו בדיעבד אם קרא קריאת שמע והתפלל חוזר, וכן מוכח מפרי"מגדים בסימן עא באש"ל-אברהם אות ה. עוד מוכח שם, דהקריאת-שמע חוזר עם ברכותיה אם להתספק בדיעבד אם יחזור, וספק ברכות להקל. ובמ"א-אדם כלל ג דין לג ובגשמת-אדם כלל ד משמע דיש להקל בדיעבד גם לענין תפלה בדרך דהאסור הוא רק מדרבנן^(א), ועין בבאר הלכה סימן קפה, ואפשר דיש לתפס פתח לענין זה, ונצטרף דעת רש"י ורבנו שמש"ה תלמידו המוכא בתוספות [ברכות כ"ה ע"ב^(ב)]: (ו) **רואה ערות חברו^(א)**, דהיינו (ט) שאין הפסק בין לבו לערות חברו, (י) כגון ששניהם עומדים ומתכסים

שער הציין

(א) אחרונים: (ג) רבנו יונה: (ג) סימן צא ואחרונים: (ד) מעניינים-טוב ואל"ה רבה ושי"א: (ה) מ"א-אדם: (ו) הג"ח וכן משמע בפרי"מגדים: (ז) פרי"מגדים: (ח) משפעות-זהב והג"ח ושי"א-אדם: (ט) מגן-אברהם: (י) מגן-אברהם: (י') פרי"מגדים:

הלכות קריאת שמע סימן עד

ע"ם במים צלולים ורוצה לשתות. (ז) יכסה בכגד ממשלה ללבו שלא יראה את (ג) הערוה (ח) כשיכבדו. ודוקא בכגד (ט) אבל בידים לא הוי (ד) [ז] פסוי: הגה והוא הדין אם מכסה ראשו (ס) בידיו (י) לא מקרי פסוי הראש. וענין לקמן סימן צא (תרומת-הדשן בשם א"י). * וראם היו המים (י) (יא) עכורים שאין איכריו נראין בהם, מטר לקרות והוא בתוכן, והוא שלא יראה (יב) ריחן רע (ואם אין לכו בתוך המים (יג) רק למעלה מן המים, אף בצלולים (י) [ז] שרי) (י"ט): ג' א"ם האדם מתבק גופו בנורעותיו דינינן לה (ב) [ח] (יד) כהפסקה: ד' יש מי שאומר שהנשים (טו) יכולות לכבדו ולהתפלל כשהן לבושות החלוק אף על-פי שאין מפסיקות למשה (ט) (טז) מהלב: הגה ואם הן ערמות צריך שתהא ערוה שלהן (יז) טוחות בקרקע או שיושבות על שאר

ג תרומת-הדשן סימן
י' בשם אור ורוצה
ד שם בטמא כ"ה
ה שם במשנה ר' רבנן
יזנה בשם רבני צופת
ז כפסר אחרותיים

באר היטב

לענות חכרו: (ג) הערוה. פי' דהמים אע"פ שהם צלולים עכ"פ מהני לענין שלא יהא אסור מחמת גלוי ערוה, אלא שעדין יש אסור משום לכו רואה את הערוה כיון שהלב עם הערוה פמים, ע"כ צריך דוקא כסוי כגד על לכו, אבל ראשו כיון שהוא למעלה מן המים שרי כמ"ש בהג"ה: (ד) כסוי. ודוקא בנדים ירידה אבל אם אחרים מכסים לכו בידיהם שרי, פרי"ח: (ס) בידיו. ע"ל סי' ב' סי"ו ו' משי"ש: (י) עכורין.

שערי תשובה

לפי שהוא מכסה בכגד אלא שלכו רואה ערות חברו שאינו מכסה אסור אף שעניו חזן לפי דמ"ם לכו רואה: [ז] כסוי. עבה"ט מ"ש בשם פרי"ח ומבאר כבי"י וש"ע סימן צא סעיף ד וכבר"י האריך להביא מכתבים דף כד וקי ע"ש: [ז] שרי. עבה"ט. וענין פרי"ח שחולק בזה וסובר שבמים צלולים ולכו רואה אסור, וכבר"י כתב לישב וסיים כפסק מורים ודעתה ותיב נקטין: [ח] כהפסקה. עבה"ט. ועפ"י"ח מ"ש שיש לחש

ואם הם צלולים עוכרן בגלוי. ודוקא במעין שיש להם אכל לא בכלי שאין בו עפר וטיט, מ"א: (י) שרי. כיון שעניו חזן לפימ ואינו מסתכל בערוה, ולפיכ"א מ"א, משמע דאם מסתכל בערוה אסור. לפי"ז צ"ל דהחמירו יותר בראת עינים מבראית הלב, דבעינים אפילו הם למעלה מן המים אם מסתכל בערוה אסור לקרות אבל בלב אם הוא למעלה מן המים אע"פ שהמים צלולים ותלב כיון שהוא למעלה מן המים והמים מפסיקין מטר לקרות, ע"ת: (ב) כהפסקה. פי' אם עומד במים צלולים ולכו ג"כ תוך המים וצריך להפסיק בין לכו לערוה די בזה להפסיק, אע"ג דכסוי ירו לא הוי כסוי כיון דהוא חר גוף מ"מ הפסקה מתיקא הרי, כ"י. ומתיר"ם טיוולי חולק, אי כסוי דצריך טפי מהפסק לא מהני משום דהלב ירו חר גופא הוא, כ"ש הפסק דלא מהני מזה השעם עצמו, וכ' הפרי"ח דהכי נקטין: (ז) מהלב. השעם, דערוהו למטה ואין הלב שלה יכול

באר הגולה

עומד ע"ם במגדל של עצים ומוציא ראשו לחוץ, מסתפק הירושלמי אם דינו כבית ואהל ואסור או דינו ככלי והוי כמו מלבוש¹¹⁵, והקב"ה ודקם פוסק בזה לקלא, אף שלא יראה לכו רואה את הערוה וכ"ל גבי כלה. כל זה מתבאר מדברי הסג"ר אברהם. ולפי זה משמע בפשיטות דאם אחד עומד ע"ם בתוך כלי, נחשב הכלי כמו מלבוש והכי כשמסתכל בעיניו כלפי חוץ, וכן כתב הר"ש ב"יורה-דעה סימן ה' והשו"י מחמיר בזה שם, ותמה הפרי"ח מ"מ ע"ל¹¹⁶, ומכל מקום צריך להפסיק בין לכו לערוה, ולא צריך מפתחת: * ואם היו המים עכורים שאין איכריו וכו'. ועדיף זה יותר משום הנה לכוש חלוק בלי מכתמים, אף דשם ג"כ אין איכריו נראין בהם מלמעלה, משום דהם רבויים לגופו ודמו כארצא סימקא כדאיכא בהקדמא, ומקרי על-ידיה שאין לכו רואה לערוה. וענין בסימן צא מגן-אברהם סעיף-קטן ב:

משנה ברורה

בטלית אחד והם רחוקים זה מזה, דהינו שאין בשקם נוגע אלא שפניהם זה כנגד זה¹¹⁴, והוא עצמו יש לו הפסק בין לכו לערוה, אף על-פי-כן אסור משום דלכו רואה ערות חברו: (יא) או כגון ששניהם עומדים במים, ולכו אינו רואה ערות עצמו לפי שמכסה בכגד ממשלה ללכו, אלא שרואה ערות חברו שאינו מכסה, אסור אף שעניו חזן לפימ, דמכל מקום לכו רואה: ב (ז) יכסה בכגד וכו'. פרוש, (ג) דהמים אף על-פי שהם צלולים, מכל מקום מהני כסוינן לענין שלא יהא אסור מחמת גלוי ערוה¹¹⁵, ובתנאי שיוציא ראשו חוץ לפימ ולא יסתכל בערוה, כיון דהמים צלולים ונראית בהם ערותו; אלא

באר הגולה

שעדין יש אסור משום רואה את הערוה כיון שהלב עם הערוה במים, (יג) על-יכן צריך לכסות בכגד ממשלה ללכו כדי שיהיה הפסק בין לכו לערוה, והוא הדין אם חוצץ בכגד על לכו או ג"כ מהני, וכו"ל כסע"ף א: (ח) כשיכבדו. והוא הדין (ד) שיכסה ראשו, שלא יכרף בגלוי הראש: (ט) אבל בידים וכו'. (טו) בין אם מכסה על לכו או בין לכו לערוה, אם לא שמתבק בנורעותיו, כדלקמן; והשעם, דאין גוף מכסה גוף. (טז) ודוקא בנדים ירידה, אבל אם אחרים מכסים לכו בידיהם, שרי: (י) לא מקרי וכו'. רוצה לומר, לענין שיהא מטר לכרף או להוציא מפיו שאר דברי קדושה. וענין לעיל בסימן ב' ולקמן סימן צא במשנה ברורה¹¹⁸: (יא) עכורים. ואם הם צלולים, עוכרן בגלוי¹¹⁹. ודוקא בקרקע שיש לה אכל לא בכלי, שאין בו עפר וטיט, כן כתב הפג"א אברהם, אבל באור נרו"ע סימן קכח כתב דאפילו ברוחץ את עצמו כנגית שיש לה: (יב) ריחן רע. ענין לקמן סימן פו וכמשנה ברורה שם: (יג) רק למעלה וכו'. דהמים מקרי הפסק בין לכו לערוה, והנה ג"כ שעניו יהיו חוץ לפימ ולא יסתכל בערוה וכ"ל, דלא עדיף מערוה בעששית המבאר בסימן עה סעיף ה דאסור: ג' (יד) כהפסקה. פרוש: אם עומד במים צלולים ולכו ג"כ תוך המים, וצריך להפסיק בין לכו לערוה, די בזה להפסיק, (י) אף על-גב דכסוי בעלמא כבי"ו מבאר כסע"ף ב דלא מהני, זה עדיף טפי, והשעם: כיון שאין רכזן של בגדי-אדם לתפס עצמן פה, והוא עושה פה, מקרי הפסקה אף דהוא חר גוף¹²⁰, וכן הסכימו (י) האחרונים, דלא כמהר"ם טיוולי ופרי תוש שמתמירין בזה, ולקשהו הולך בחלוק כלא מכנסים והוא מוכיב בבי"ו על חלוקו על הלב או מפתח לכו כדי להפסיק בין לכו לערוה, גם לדידהו שרי¹²¹: ד (טו) יכולות לכבדו וכו'. השעם, דערוהו למטה מאד ואין הלב שלה יכול לראותה¹²². ומכל מקום אם הן עומדות ערמות יש בהן אסור אחר, דהינו אסור גלוי ערוה לא מצד הלב אלא מצד שפאמר "לא יראה כף ערוה דבר", ואסורה לכרף, אלא צריכה שתהא יושבת, וכמו שכתב רמ"א על זה, שעל-ידי שיתקנה פניה שלמטה מכסים ואין ערוהה נראית, ומה שכתב הרמ"א: דאז אין לכו רואה ערוה שלהן, הוא לאו דוקא לבן, דלבן בלאו הכי אינו רואה ערוהו, אלא על שלא תהא בגלוי ערוה לגמרי קאמר, וטעות-סופר הוא, וצריך לומר: ואז אינו נראה ערוה שלהן [אחרונים]: (טז) מהלב. והכ"ח חולק וסבירא לה דגם באשה בעינין הפסקה בין לב לערוה אפילו כשיש לה מלבוש, (יט) אבל שאר האחרונים הסכימו לפסק השלחן-ערוה. וענין ב"יורה-דעה סימן ר' דמסקי הש"ז והש"ך שם, דלפי מה שפסק השלחן-ערוה פה דאין שיש באשה לכו רואה את הערוה, ממדת לכרף השבילה כשהיא עומדת בתוך המים אף שהיא עדין ערמה, דמשום גלוי ערוה אין בזה, דהמים נחשבים כמו כסוי, ויותר טוב שיהיה לכה למעלה מן המים, דזה שרי אף באיש, וכמו שכתב רמ"א בהג"ה כסע"ף ב, או שמתבק ורועותיה להפסיק בין לכה לערוה, וכן פסק התקמת-אדם, והוא הדין אם עוקרת בגדליה שלא יהא איכריה נראין בהם, זה לכלי עלמא מהני, ואם יש עוד נשים ערמות עומדות בבית השבילה, פשוט דצריכה בעת הנבדקה להחזיר פניה וגופה מזה, ואף אם גימא דמקום המקוה הוא רשות לכרף עצמו לא מהני, כדמכחז לקמן בסימן עט סעיף ב, ענין שם: (יז) טוחות. רוצה לומר, דבמקוה ומקסות בהקרקע¹²³, ומה שאין כן באיש דלא שיש זה, כי הביצים והגיד בולטיין. וענין במגן-אברהם לקמן סימן רו

שער הצינין

(יא) ב"ח: (יב) בית-יוסף: (יג) כן מתבאר מלחם-תמורות ואלהי רבה ושי"א: (יד) תיר"אדם: (טו) לבוש ולחם-תמורות ואלהי רבה ומאמר-מרכי וכבר-יוסף, וכן משמע מנרף-השמים, ודלא כפרישה ולבושי-שרי: (טז) פרי תוש ושי"א: (יז) לחם-תמורות ואלהי רבה וכבר-יוסף ומאמר-מרכי: (יח) לבוש וכבר-יוסף ונרף-השמים ונכר"י ותי"אדם ושי"א: (יט) הש"ז והש"ך והג"ר ושלחן-שלמה ומגן-אברהם ושי"א:

הלכות קריאת שמע סימן עד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

הַיְהִי שְׁאִין בְּשֵׁרָם נוֹגַע אֶלָּא שְׁפָנִיקָם זֶה כְּנֶגֶד זֶה¹⁴.

14 משמעות דבריו, שאם אין בשרם נוגע, אין לאסור בזה אלא מחמת דין 'ליבו רואה ערות חבריו'. אמנם, לעיל כתב (סי' עג ס"ק א) בשם הפמ"ג שבאופן שפניהם זה כנגד זה, אפילו אינם נוגעים זה בזה אסורים לקרוא קריאת שמע מחשש 'הרהור'. ואפשר שכוונת דבריו 'ש'אין בשרם נוגע', היינו במקום שלא נאסר מחמת חשש הרהור נגיעה, כלומר ברחוקים הרבה.

[ביה"ל ד"ה משום דלבו]

עומד ע"ם כמגדל של עצים ומציא ראשו לחוץ, מספק הירושלמי אם דינו כבית ואקל ואסור או דינו ככלי והוי כמו מלבוש¹⁵.

15 ובמגדל רחב הרבה, כתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק ג) שאינו עדיף מכילה גבוהה עשרה טפחים, רק שהסתפק מהו שיעור הרחוב שיחשב כמלבוש, וכתב שאולי מדובר כאן דוקא כשנוגע האדם בדפנותיה, או שעומד תוך שלשה טפחים.

[ביה"ל שם]

והש"ו מחמיר בזה שם, וקמה הפריימגריס ע"ז¹⁶.

16 והחזו"א כתב (שם ס"ק ד), שדוקא בכלי ומגדל שכל גופו מתכסה בהם יש לומר שמתור, אבל בעומד באמבטי שכולו ערום נגד העומד למעלה, אף אם יסמוך על דופן האמבטי כדי לחוץ בין ליבו לערוה וגם יוציא ראשו לחוץ לא מועיל, שנחשב שערוהו מנולה.

[משנ"ב ס"ק ז]

מִקַּל מְקוּם מִתְּהֵי כְּסוּנָן לְעֵנָן שְׁלֵא יְהֵא אָסוּר מִתְּמַת גְּלוּי עֶרְוָה¹⁷.

17 ואף שלגבי נתינת מים צלולים על צואה, כתב לקמן (סי' עו ס"ק כא) שמים צלולים אינם נחשבים לכיסוי ואסור לקרוא כנגדה, ביאר לקמן (הקדמה לסי' עט אות ו) שבצואה כתבה התורה 'וכסית' ואין מים נחשבים לכיסוי, אבל לערוה די בכך שאינה גלויה, ודי בכיסוי של מים צלולים שלא תחשב כמנולה.

[משנ"ב ס"ק י]

וְעֵנָן לְעֵיל בְּסִימָן ב' וְלִקְמָן סִימָן צֵא בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה¹⁸.

18 שם (סי' צא ס"ק י) כתב שלא מועיל לכסות את ראשו ביד, כיון שהם גוף אחד ואין הגוף יכול לכסות את עצמו, ולעיל (סי' ב ס"ק יב) הוסיף שיש מקילין בזה בשעת הרחק כגון שרוצה לשתות בלילה ואין לו כובע לכסות את ראשו, אבל יותר טוב לנהוג כמנהג העולם שכתב הב"ח לכסות את הראש עם הבית יד שהוא ודאי נחשב לכיסוי.

ובחומרת האיסור להזכיר את השם בגילוי ראש, הקשה בביה"ל לקמן (סי' צא ס"ג ד"ה ויש אומרים) על מה שכתב השו"ע שם שאין להזכיר שם שמים ואין לילך בבית הכנסת בגילוי ראש, ממה שכתב השו"ע לעיל (סי' ב ס"ו) שאסור ללכת בגילוי ראש אף בלא הזכרת השם וגם כשאינו בבית הכנסת, וביאר בשם הבאר היטב, שהאיסור לילך בגילוי הראש אינו מדינא אלא ממידת חסידות בלבד, ואילו האיסור להזכיר את השם בגילוי הראש או לילך בבית הכנסת באופן זה הוא איסור גמור מדינא. עוד כתב הביה"ל שם

בשם הפמ"ג, שהאיסור לילך בגילוי הראש אינו אלא בהולך ארבע אמות, ואילו האיסור הזכרת השם בגילוי הראש או לילך בבית הכנסת באופן זה נוהג אף בפחות מארבע אמות. ובזמנינו, כתב הביה"ל שם בשם הט"ז, שאיסור גמור הוא מדינא להיות בגילוי הראש, אפילו ביושב בביתו, ואפילו בפחות מארבע אמות.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְאִם הֵם צְלוּלִין, עוֹרְרָן בְּרִגְלֵיהֶם¹⁹.

19 ואם רוחץ במים עם סבון והמים מתלבנים על ידי הסבון, כתב הערוך השלחן (סי"ב) שהמים נקראים עכורים.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְהוּא עוֹשֶׂה כֵּן, מִקְרֵי הַפְּסָקָה אֲף הָיָה חָד גּוֹף²⁰.

20 ואף על פי שנוגע בידיו במקומות המכוסים, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' יג) שמימי מותר לברך, וכן היא דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' עד הע' 10). ובטעם הדבר כתבו, שכשהגוף במים לא שייך שיהיו בו מלמולי זיעה [ובשו"ת תורה לשמה שם הוסיף, שכל זמן שלא נתגב וגופו לח, נחשב כעומד בתוך המקוה. אכן אם נגע ברגליו צריך לרחוץ את ידיו, כיון שטומאת הרגלים היא משום רוח רעה, ורק אם נגע בהן כשהן בתוך מי המקוה אינו צריך לרחוץ את ידיו]. אולם בספר שיעורי שבט הלוי (סי' ר בט"ו ס"ק ג) כתב, שאף באופן זה אין לגעת בכפות הידיים במקומות המכוסים.

וכשרחץ את גופו היטב ולא נשאר עליו שום ליכלוך ולאחר מכן נגע בגופו בידו, כתב הכף החיים (סי' ד ס"ק פה) שאין צריך לטויל. מאידך, הא"א (בוטשאטש, סי' ד סכ"א) ובשו"ת תורה לשמה (שם) כתבו שלגבי נגיעה בגוף לא חילקו חכמים, ואפילו אם כעת גופו נקי מ"מ חייב בנטילה.

[משנ"ב שם]

וְקִשְׁוֵהוּ הוֹלֵךְ בְּחִלּוּק בְּלֵא מְכַסִּים וְהוּא מְדַבֵּק בְּנִדּוּי עַל חִלּוּקוֹ עַל הַלֵּב אוּ מִתַּחַת לְבֹו כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין לְבֹו לְעֶרְוָה, גַּם לְדִידָהּ שְׁרִי²¹.

21 והלובש חלוק וערותו מכוסה, והוציא את ליבו מחוץ לחלון הבית, כתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק יא) שאין מחיצת הבית החוצצת למטה מליבו חשובה פחות מחיבוק זרועותיו, וכשם שחיבוק זרועותיו מועיל להיחשב כחוציצה מערוה, הוא הדין שיועיל דיבוק גופו למחיצת הבית.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְאִין הַלֵּב שְׁלֵא יְכֹל לְרְאוּתָהּ²².

22 אמנם לגבי איש שביטנו עבה וכולטת בין ליבו לערוה, כתב האפיקי מגינים (חידושים, ס"ק יז) שאם אין ביניהם הפסק אחר אסור לו לברך, כיון שלא פלוג רבנן בין האנשים.

[משנ"ב ס"ק יז]

רוֹצֵה לִזְמֹר, דְּבוֹקוֹת וּמְכַסּוֹת בְּהַתְּקַע²³.

23 וכתב החזו"א (א"ח סי' טו ס"ק י), שמלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (חלה פ"ב מ"ג) נראה שאין ערות האשה נכסית עד שתפשוט רגליה על הארץ ותקרב אותן זו אצל זו.